

Asia: VN/21718/2023-TEM-1

Lausuntopyyntö koskien hallituksen esitystä julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolta (KKV) lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa lausuntonaan seuraavan.

KKV pitää erityisen tärkeänä hankintojen valvonnan ajalliseen toimivaltaan liittyvää 141 §:n 2 momentin muutosehdotusta, jolla pidennetään virastolle asetettua määräaika markkinaoikeudelle tehtävän esityksen osalta. Kuten virasto on lausunnessaan aiemmasta hallituksen esityksestä (HE 115/2022 vp) 15.11.2022 todennut, muutos parantaa KKV:n mahdollisuuksia toteuttaa tehtävänsä hankintojen valvojana.

KKV on valvonut julkisia hankintoja vuodesta 2017 lähtien. Viraston tehtävänä on puuttua julkisten hankintojen valvonnalla erityisesti lainvastaisiin suorahankintoihin, joita ei ole lainkaan kilpailutettu, sekä muihin merkittäviin suorahankintoihin rinnastuviin, menettelyltään karkeasti virheellisiin tai syrjiviin hankintoihin. KKV voi puuttua lainvastaisiin hankintamenettelyihin hallinnollisella ohjauksella taikka tekemällä esityksen markkinaoikeudelle seuraamusten määräämiseksi. Markkinaoikeusesityksen tekeminen on kuitenkin mahdollista ainoastaan EU-kynnysarvot ylittävissä lainvastaisissa suorahankinnoissa. Voimassa olevan hankintalain 141 §:n 2 momentin mukaan KKV:n tulee tehdä seuraamuksia koskeva esitys markkinaoikeudelle kuuden kuukauden kuluessa hankintasopimuksen tekemisestä. KKV:n selvittämistoimenpiteet katkaisevat vanhentumisajan kulumisen, jolloin se alkaa kuluu uudelleen alusta.

KKV toteaa, että voimassa olevan hankintalain mukainen määräaika on osoittautunut liian lyhyeksi viraston käytännön valvontatoiminnassa. Usein laittomista suorahankinnoista ei ole tehty kirjallista hankintapäätöstä tai kirjallista hankintasopimusta. KKV, muut potentiaaliset tarjoajat ja kansalaiset saavat tiedon suorahankinnoista tyypillisesti vasta viiveellä, jolloin virastolle asetettu kuuden kuukauden määräaika on usein jo ehtinyt kulua siinä vaiheessa, kun epäily lainvastaisuus tulee viraston tietoon. Tällaisissa tapauksissa KKV:lla ei siten ole ollut mahdollisuutta aloittaa selvittämistoimenpiteitä voimassa olevan määräajan puitteissa ja katkaista määräajan kulumista. Viraston valvontatoiminnassa on tullut vastaan myös tilanne, jossa lyhyttä määräaika on käytetty hyväksi lykkäämällä hankintasopimuksen täytäntöönpanoa kuuden kuukauden ajan tarkoituksena estää valvovan viranomaisen tehokkaat puuttumiskeinot.

KKV toteaa, että etenkin laajoissa ja monimutkaisissa asioissa tosiseikkojen riittävä selvittäminen ja asianosaisten kuuleminen vievät merkittävän osan selvitystoimenpiteiden alkamisen jälkeen kuluva määräajasta. Määräajan riittämättömyys korostuu tapauksissa, joissa hankintayksikkö on laiminlyönyt hankintoihin liittyvän sopimushallintansa ja hankintayksikön toiminnassa on muutoinkin laajoja puutteita hankintalain noudattamisen suhteen. Hankintayksiköillä on tällaisissa tilanteissa usein myös vaikeuksia toimittaa asian selvittämiseksi pyydettyjä tietoja kohtuullisessa ajassa. Virasto on huomannut käytännön valvontatyössään, että määräaikoja koskeva sääntely ei jätä riittävästi aikaa huolellisen oikeudellisen arvioinnin tekemiselle ja hallintopäätöksen valmistelulle asioissa, joissa on tarpeen tehdä esitys markkinaoikeudelle seuraamusten määräämiseksi.

Laittomat suorahankinnat ovat merkittäviä hankintalain rikkomuksia ja viraston keskeisimpiä valvottavia asioita. KKV katsoo, että pidentämällä määräaika luonnoksessa ehdotetun mukaisesti parannetaan KKV:n mahdollisuuksia puuttua tehokkaasti lainvastaisiin EU-kynnysarvot ylittäviin suorahankintoihin. Lisäksi muutoksella mahdollistetaan myös tavanomaista laajemmassa valvontasiassa riittävä aika selvitystoimenpiteille, huolellisen oikeudellisen arvioinnin tekemiselle, hallintopäätöksen valmistelulle sekä hankintayksikön kuulemiselle. Virasto pitää näitä seikkoja tärkeinä myös hankintayksikön oikeusturvan kannalta.

Hankintayksikön oikeusturvan ja hankintapäätöksen pysyvyyden osalta KKV toteaa, että se ei voi tehdä esitystä markkinaoikeudelle seuraamusten määräämiseksi, jos hankintayksikkö on tehnyt hankinnasta 131 §:ssä tarkoitetun suorahankintaa koskevan ilmoituksen eikä ilmoitus ole ilmeisen puutteellinen tai virheellinen. Täten hankintayksikkö voi halutessaan suorahankintailmoituksen julkaisemalla saavuttaa oikeusvarmuuden suhteellisen nopeasti ja yksinkertaisella tavalla. Suorahankintailmoituksen julkaiseminen lisää samalla julkisten hankintojen avoimuutta.

Luonnoksen muiden muutosehdotusten osalta KKV toteaa pitävänsä ehdotettuja teknisiä korjauksia ja täydennyksiä hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin perusteltuina ja kannatettavina näiden lakien selkeyttämiseksi ja yhteensovittamiseksi EU-säädösten kanssa. Hankintalakien selkeys helpottaa hankintayksiköiden hallinnollista taakkaa ja tekee hankintoihin osallistumisesta yrityksille helpompaa ja houkuttelevampaa.

Sahamies Lotta
Kilpailu- ja kuluttajavirasto